پۆستکۆلۆنیالیزمی کلتوری لە ڕۆمانی (قەبرەکی سەگێشە لەسەر ڕێگەی نوسەیبین)ی فەرهاد پیربالەدا.. ئامادەکردنی: خێراللە دەحە عبداللە

پۆستکۆلۆنیالیزمی کلتوری لە ڕۆمانی (قەبری سەگێشە)ی فەرهاد پیربالەدا

بەدرێژای مێژووی ئەدەبیات لە مامەڵەکردن و ڕاڤەکردنی دەق لە ئەدەبیاتدا، ئەدەبیات کۆمەڵێ تیۆری ڕەخنەیی لەخۆ گرتووە، هەر تیۆرێکیش لە چوارچێوەی کۆمەڵێ بنەما و ڕەهەند و ڕوانگەی جیاوازەوە قسەیان لەسەر دەق کردووە و دەقیان ڕاڤە کردووە. یەکێک لە تیۆرە ڕەخنەییەکان، تیۆری پۆست کۆلۆنیالیزمە. تیۆری ڕەخنەیی پۆست کۆلۆنیالیزم لە بارودۆخێک دەکەوێتەوە، ئەمەش لە ناو جەرگەی داگیرکاری دێتە ئاراوە.

دکتۆر کوردستان عبدالوەهاب لە بارەی وشە و زاراوەی کۆلۆنیالیزم دەڵێت: ((کۆلۆنیالیزم وەکو وشە و زاراوە دوو واتای تا ڕادەیەک جیاوازی هەیە. وەکو وشە بە واتای “ئاوەدانکردنەوە، ئاوەدانی ویستن” دێت. ئەو واتایەی یەکسانە بە واتا سەرەتاییەکەی (کۆلۆنیزاسیۆن)).(کوردستان عبدالوەهاب، ٢٠٢٢: ٥).

بە بڕوای (کیس گرین و ژێل لبیها) ((وشەی پۆست کۆلۆنیالیزم دەرخەری تێکڕای کلتوورێکە، کە پرۆسەی ئیمپریالیستی لە سەرەتای داگیرکارییەوە تاوەکو ئێستا خستویەتیە ژێر دەسەڵات و کۆنترۆڵی خۆیەوە))(هیمداد حوسێن و سەنگەر نازم: ٢٦٩).

ڕۆمانی قەبری سەگێشە باس لە گەنجێک دەکات بەناوی (فەرەیدوون) کە دوای لەدەستدانی دایک و باوکی خۆی لە دونیایی دەرەوە و مرۆڤەکان دوورخستۆتەوە لە ئەشکەوتێکی کوردستان ژیان بەسەر دەبات، دوای چەند ساڵێک بڕیار دەدات بەدوای باوکیدا بگەڕێت و بیدۆزێتەوە، کە

تەنها زانیارییەک لەسەری بیزانیت گەڕەکەی لە ڕۆژئاوای کوردستانە واتە تورکیا، گەڕەکەشی بە سێگۆشەی هەڵکەنراوە، لێرەدا کاتێک فەرەیدوون دەست دەکات بە ڕۆیشتن بۆ تورکیا هەر لەگەڵ ڕۆیشتنیدا توشی چەندین بەربەست و ناخۆشی دەبێت، ئەوەی گرفتی سەرکیش بوو، ڕۆیشتن بوو بۆ شوێنێکی دژ بە نەژاد و نەتەوەکەی خۆی، لە بناغەشەوە ئامانج و کاری فەرەیدوون کارێکی ئاسان نابێت، کە بە ڕەهایی و چاونەترسی لە خاکی نەیاری نەژادەکەی بەدوای ڕوح و جەستەی باوکی بگەڕێ، بۆیە لە ترسی دوژمنداری تورک بەڕامبەر بە کورد لە بناغەوە نەژاد و ئامانجەکەی حەشار دەدات، کە ئەمەش وایکردووە ئەم هزر و ڕەفتارە بیرێکی پەست کۆڵۆنیالیزمی لەخۆیدا بەرجەستە بکات، لە دژایەتی تورک بەرامبەر کورد، ئەناشیزمیەتی تورکی بەدرێژایی مێژوو لە ڕوحێکی شەڕانگێزی و داگیرکاری دابوونە بەرامبەر بە کورد هەر وەک لە قەبری سێگۆشە فەرەیدوون دەڵێت کاتێک باوکم کتێبێکی بەناوی (سوڵتان عوسمانییەکان) بەرچاوکەوت تیایدا نووسرابوو “سوڵتانە عوسمانییە لەکاتی داگیرکردنی وڵاتانی کورداندا، هەمیشە ژنە ئەرمەن و ئاشووری و ئافرەتە کوردەکانیان بە ئەسیر گرتووە، وەک کەنیزەک بە دیاری بۆ ئەمیر و پاشا و والییەکانیان ناردووە، یانش وەکو کۆیلە لە بازاڕەی کۆیلەفرۆشان، لە بازاڕەی مافوورفرۆشان، ئەو کەنیزەکانەیان فرۆشتووە!!” (فەرهاد پیرباڵ، ٢٠١٩: ١٤٣)، ئەم مامەڵەکردنەی تورک بەرامبەر کورد بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆ هەوڵی چەوساندنەوەی کوردی پێوە دیارە، دوای هەوڵی داگیرکاری نەتەوە، هەوڵی زڕاندنی شەڕەف و ئابڕووی کورد و ژنی کوردیش دراوە، فەرەیدوون بەردەوامی پێدەدات، کە لەدوای خوێندنەوای ئەم کتێبە لەلایەن باوکییەوە “حیزبی یەکگرتووی ئیسلامی چونکە سەر بە میتی تورکیا بوون، شکایەتیان لە باوکم کردبو، ئیدی باوکم حوکمی سێ ساڵ و شەش مانگی بۆ دەرچوو” (فەرهاد پیرباڵ، ٢٠١٩: ١٤٣) بەم هەڵسوکەوتەی تورکیا بەرامبەر کورد دەردەکەوێت تاکی تورک چاوکۆرانە ناکۆکە لەگەڵ میلەتی کورد.

ناهەموارکردنی فەزای دەروون لای تاکی کورد لەلایەن نەیاربوونی نەتەوەی تورک هێشتا خاڵی نەبووە، بەجۆرێ ئەوکاتەی فەرەیدوو دەیەوێ خۆی ئامادە بکات لە چوون بۆ گۆڕان بەدوای باوکیدا، کە لە شوێنکە باغستان لە ڕۆژئاوا، ئیبراهیمی هاوڕێی لەناو ئەشکەوتەکەدا، بە وردی ئامۆژگاری فەرەیدوون دەکات لەوەی ناسنامەی خۆی حەشار بدات وەک فەرەیدوون دەگێڕێتەوە دەڵێت ” ئیبراهیم دەیگووە هەمان جۆری جلوبەرگی ئەوان بپۆشە، بە هەر کوێیەک چووم، وەک ئەوان ڕەفتار بکەم و قسە بکەم و نان بخۆم و بجوڵێمەوە، زمانی ئەوانش بە هەر زمانێک قسە بکەن، دەبێ بەتەواوی وەک خۆیان

فەرببەم، ئەگەر خوانەخواستە بتناسنەوە، ئەوا ئیدی هەرگیز لە دەستیانا ڕزگارت نابێت و تێدەچی!" (فەرهاد پیربال، ٢٠١٩: ٢٣) بە سەرنجدان لەم دەقەدا، مرۆڤ وەک بوونەوەرێکی ئازاد لەدایک بووە، هەمیشە ناسنامەی جێگەی شانازیمەندیەتی، بەڵام هەوڵدان بۆ حەشاردانی ناسنامەکەت و ئازاد نەبوون لەوەی وەک خۆت بژیت، گرفتێکی ناهەموار لە ئارادایە، ئەمەش نائارمی بوونی تاکی کوردە لەناو خاکی ڕۆژئاوادا، کە ئەناشیزمی نەتەوەی کورد، بە توندیەوە ڕاسیزمیەتی خۆی دەسەپێنێت بەسەر تاکی کوردا، هەر ئەم مامەڵەکردنەی ڕۆژئاوای تورکیاش وایکرد، فەرەیدوون لەکاتی گەڕان بەدوای باوکیا، بە نهێنی بهێڵێتەوە، لە بناغەی چوونە بۆ ڕۆژئاوا لەسەی بنەمای درۆ ڕێگای بڕی و بەجۆرێ ترسی دەبەین قسەی دڵی هەبوو، هەرچەندە عاشقی ڕەندان دەبێت و چەندین جار دەیەوێ قسەی دڵی خۆی و ئامانجی هاتنی بۆ ڕۆژئاوا پێ بڵێت، بەڵام ترسی جەندرمەکانی ترکیا ئەژنەی شکاندبوو بە بێدەنگی مایەوە.

نائارامی دەروونی فەردەیدوون لەنێوان دوو دەی و دڕندەوکە مانەوەی، کاریگەری ئەناشیزمی ڕۆژئاواییە، کە دەخەڵکی ناهەمواری بۆ تاکی کورد دروست کردووە، لەجێگەی دەخەڵکی ئیمپریشنیزمی، هەر وەک فەرەیدوون دەڵێت "من هەندەی لە کەنتڕۆڵەی جەندرمە تورکەکانی سەر ڕێگە دەترسام، هەندە لە ڕەندان و ئەو خێزانە کوردە بەلەنگازەی هاوسەفەرم نەدەترسام" (فەرهاد پیربال، ٢٠١٩: ٦٣)، بە تیشک خستنە سەر ئەم گوتەیە، ناهەمواری دەروونی فەرەیدوون بەشێوەیەکی ڕاستەوخۆ دەرکەوێت، ترسی مەسەلەی خێزانێکی کوردی، ترسی خەڵکی کورد، نییە بەڵکو ڕۆژئاوا بەجۆرێ باوەی فەرەیدوونیان کوشتووە، هەتا ترسی لە کوردی ڕۆژئاوایش بۆ دروست بووە، کە هەڵگری هەمان بیروباوەی تورک بن. دوای ئاشکرابوونی فەرەیدوون، لەلایەن دەستەیەکی جەندرمەکانی تورک دەگیرێت و دەست و چاو بەستراوانە دەیگرن لە شوێنێکی پڕ لە پیسی و بۆن ناخۆشدا، بە توندیەوە مامەڵەی لەگەڵ دەکەن و ناسنامەی ئاشکرا دەکەن، بە درۆزن ناوی دەبەن، وەک فەرەیدوون وتی" بە توڕەییەوە وتی درۆ دەکات… درۆ دەکات" پاشان لە شوێنێکی دیکە یەکێکی پێی دەڵێت "ـــ واتە باوکیشە هەر فەرەیدوون پیرداود سلێمانی؟ // فەرەیدوون: بەڵێ // زلەیەک لە فەرەیدوون دا // ـــــ بەڵێ 'گەورەم' هەی بەچکە بەراز! هەی درۆزنی کەران باوک. … ڕاست قسا بکە" (فەرهاد پیربال، ٢٠١٩: ٨٣) لە ڕاستیدا لە بناغەوە فەرەیدوون درۆزن نەبوو، بەڵام ترسی فەرەیدوون لە تورک وای لەکرد ناسنامەکەی حەشاربدات و درۆ بکات، هەر ئەمەش وایکرد ناهەمواری لە دەروونی فەرەیدووندا دروست بکات، لە

دیوەکشەوە سووکایەتی کردن بە کەسایەتی و بەشێوەیەکی زاڵە توندوتیژی و دزەوی تاکی ڕۆژئاوای تورک بەرامبەر کورد دەردەکەوێت.

ئەم نووسینە بەسەرپەرشتی:
ئاشنا فەرزندە خدر ئامادەکراوە
2022 – 2023

لیستی سەرچاوەکان:

د. کوردستان عبدالوەهاب نادر (٢٠٢٢) ڕەنگدانەوەی پۆست کۆلۆنیالیزم لە ڕۆمانەکانی فەرهاد پیربال، دکتۆرانامە، زانکۆی سۆران.
هیمداد حوسێن و سەنگەر نازم، ڕێبازە ئەدەبییەکان، هەولێر، ناوەندی ئاوێر.
فەرهاد پیربال (٢٠١٩) قەبرەکی سەگەشە، هەولێر، چاپخانەی شەهاب.